

Проф. др Димитрије Ђеранић

Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву

СТИЦАЊЕ ОДНОСНО ИЗДВАЈАЊЕ ПРЕДМЕТА ДОМАЋИНСТВА МАЊЕ ВРИЈЕДНОСТИ И ВАНБРАЧНА ЗАЈЕДНИЦА

Аутор у раду настоји да проучи однос правних правила којима је уређено стицање односно издвајање предмета домаћинства мање вриједности и правних дејстава заснивања ванбрачне заједнице. Да ли ванбрачни супружник има право на стицање односно издвајање оваквих предмета према важећим законским рјешењима, као и да ли би требало да их има, питања су којима се аутор претежно бави. Предмет истраживања су законска рјешења у државама насталим на простору бивше Југославије, као и правно-теоријски ставови о овоме. У раду је коришћен историјскоправни, упоредноправни, социолошкоправни и нормативноправни метод. Аутор закључује да у неким од проучаваних законодавстава ванбрачни супружник нема ово право, док у појединима има, а у неким је ово право прилично спорно. Када је ријеч о потреби да се ово право уопште призна ванбрачним супружницима, аутор ставља извјесну ограду с тим у вези, указујући на разлоге за и против. У сваком случају, било да се законотворци определиле или не определиле да ванбрачни супружник има право на стицање односно издвајање предмета домаћинства мање вриједности, ово питање треба много прецизније уредити у насљедноправним прописима.

Кључне ријечи: Стицање односно издвајање предмета домаћинства мање вриједности; Ванбрачна заједница.

1. УВОД

Издајање предмета домаћинства мање вриједности било је предвиђено савезним Законом о наслеђивању из 1955. године.¹ Након

Димитрије Ђеранић, *dimitrije.ceranic@pravni.ues.rs.ba*.

¹ Вид. Закон о наслеђивању – СЗОН, *Службени лист ФНРЈ*, бр. 20/55 и *Службени лист СФРЈ*, бр. 12/65 и 47/65, чл. 38.

уставних реформи у СФРЈ са почетка седамдесетих година прошлог вијека, ово право задржано је и у републичким и покрајинским наслеђеноправним прописима.² У важећим законодавствима држава насталих на тлу некадашње Југославије, овај институт уређен је под двама називима – стицање³ односно издвајање предмета домаћинства мање вриједности.⁴

И поред прилично дугог периода постојања и проучавања, ово право још увијек изазива одређене недоумице.⁵ У овом раду настојаћемо да истражимо однос правних правила којима је уређено стицање односно издвајање предмета домаћинства мање вриједности и правних дејстава заснивања ванбрачне заједнице у појединим законодавствима. Да ли ванбрачни супружник има или нема ово право, односно да ли би му то право требало признати, основна су питања којима ћемо се бавити.

2. ПОСТОЈЕЋА РЈЕШЕЊА У ЗАКОНОДАВСТВИМА НАСТАЛИМ НА ПРОСТОРУ НЕКАДАШЊЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Одговор на питање да ли ванбрачни супружник има или нема право на предмете домаћинства мање вриједности у важећим законодавствима са простора бивше СФРЈ није сасвим лак. Кренућемо од правних

² Умјесто свих, вид.: Закон о наслеђивању – ЗОН СР БиХ, *Службени лист СР БиХ*, бр. 22/73, 22/75, 38/78, 7/80 – пречишћени текст, и 15/80 – исправка, чл. 36; Закон о наслеђивању – ЗОН СР Србије, *Службени гласник СР Србије*, бр. 52/74 и 1/80, чл. 33.

³ Вид.: Закон о наслеђивању – ЗОН Србије, *Службени гласник Р. Србије*, бр. 46/95, 101/03 – одлука УС и 6/15, чл. 1, ст. 3; Закон о наслеђивању – ЗОН ЦГ, *Службени лист Црне Горе*, бр. 74/08 и 75/17 – одлука УС, чл. 3, ст. 3; Закон о наслеђивању – ЗОН РС, *Службени гласник Р. Српске*, бр. 1/09, 55/09 – испр., 91/16, 28/19 – одлука УС и 82/19, чл. 2, ст. 3.

⁴ Вид.: Закон о дедовању – ЗОН Словеније, *Урадни лист СР Словеније*, бр. 15/76 и 23/78 и *Урадни лист Р. Словеније*, бр. 13/94 – ЗН, 40/94 – одл. УС, 117/00 – одл. УС, 67/01, 83/01 – ОЗ, 31/13 – одл. УС и 63/16, чл. 33, ст. 1; Закон за наслеђивање – ЗОН Македоније, *Службен весник на Р. Македонија*, бр. 47/96, чл. 37 у вези са чл. 29; Закон о наслеђивању – ЗОН Хрватске, *Народне новине Р. Хрватске*, бр. 48/03, 163/03, 35/05, 127/13, 33/15 и 14/19, чл. 76, ст. 1; Закон о наслеђивању у Федерацији БиХ – ЗОН ФБиХ, *Службене новине ФБиХ*, бр. 80/14 и 32/19 – одлука УС, чл. 36, ст. 1; Закон о наслеђивању Брчко Дистрикта БиХ – ЗОН БД БиХ, *Службени гласник БД БиХ*, бр. 36/17, чл. 36, ст. 1.

⁵ Правном природом права на издвајање односно стицање предмета домаћинства мање вриједности, као и дејством овог права на односе произашле из усвојења већ смо се бавили. Вид.: Д. Теранић, „Правна природа права на издвајање односно стицање предмета домаћинства мање вриједности“, *Зборник радова 34. Сусрета Копачичке школе природног права Слободан Перовић*, Том II, Београд 2021, 333–346; Д. Теранић, „Стицање предмета домаћинства и грађанско сродство“, *Зборник радова Изазови правном систему*, Том 2, Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву, Источно Сарајево 2021, 248–265.

Да листа спорних питања у вези са овим институтом није коначна, видимо и кроз различита тумачења који су то предмети домаћинства „мање вриједности“, као и какав је процесноправни изглед спорења око овог права у пракси. О овоме, више вид. Н. Стојановић, *Наследно право*, Правни факултет Универзитета у Нишу, Ниш 2022, 67–68.

поредика у којима је одговор неспоран, да бисмо последице тога проучили законодавства у којима је ова област прилично непрецизно уређена.

У законодавству Србије ванбрачни партнер нема право на стицање предмета домаћинства мање вриједности јер нити је поменуто у општој законској одредби међу корисницима овог права, нити има право законског наслеђивања.⁶ Притом, треба нагласити да одредбе из Породичног закона Србије о правима и дужностима ванбрачних партнера⁷ немају апсолутно дејство у правном систему Србије и односе се на права и дужности зајамчена тим законом.⁸ Уосталом, Уставом Републике Србије предвиђено је да се ванбрачна заједница изједначава са браком, али уз додатну напомену – „у складу са законом“, што се понекада превиђа.¹⁰

Истовјетан закључак може се извести и за право Македоније у коме се међу имаоцима права на издвајање предмета домаћинства не помињу ванбрачни партнери. Осим тога, они немају ни право законског наслеђивања, иако се такво законско рјешење у тамошњој правној теорији углавном заговара.¹¹ Када је ријеч о одредбама породичног законодавства, предвиђено је да су брачна и ванбрачна заједница изједначене само у погледу права на међусобно издржавање и заједничке имовине стечене у току трајања те заједнице.¹²

⁶ И у Преднацрту грађанског законика Србије предложена је истовјетна одредба, с тим да је промијењен назив за брачног друга у „супружника“. Вид. Преднацрт грађанског законика Србије, Књига пета, Наслеђивање, 2019, чл. 2504, ст. 3.

⁷ Настојаћемо да се на одговарајућим мјестима служимо изразима који се помињу у матичном законодавству, а то су када је ријеч о Породичном закону Србије – супружници (лица која су у браку) и ванбрачни партнери (лица која су у ванбрачној заједници).

⁸ Вид. Породични закон – ПЗ Србије, *Службени гласник Р. Србије*, бр. 18/05, 72/11 – др. закон и 6/15, чл. 4, ст. 2 и чл. 191, ст. 2: „Ванбрачни партнери имају права и дужности супружника ‘под условима одређеним овим законом’ (нагласио аутор).“ „На имовинске односе ванбрачних партнера ‘сходно се примењују’ (нагласио аутор) одредбе овог закона о имовинским односима супружника.“

О „сходној примјени“, додуше у области управног процесног права, више вид. М. Прица, „Однос Закона о општем управном поступку и других закона у правном поретку Републике Србије“, *Зборник радова Иззови правном систему*, Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву, Источно Сарајево 2021, 160. – „... Сходна примена означава примену општег закона саобразно природи односа између правила правног поступка и материје правног уређивања, док би супсидијарна примена подразумевала примену општег закона у целости у свим питањима која нису уређена посебним законом.“

⁹ Вид. Устав Републике Србије, *Службени гласник Р. Србије*, бр. 98/06, чл. 62, ст. 5.

¹⁰ „Уставом Републике Србије ванбрачна заједница је изједначена са ‘браком’.“ – Вид. О. Јовић Прлаиновић, „Брак и сродство у домену законског наслеђивања“, *Двадесет година Закона о наслеђивању Србије* (ур. Н. Стојановић, Н. Крстић), Ниш 2016, 103.

¹¹ Вид. Д. Мицковик, А. Ристов, *Наследно право*, Скопје 2020, 62–63.

¹² Вид. Закон за семејството – ПЗ Македоније, *Службен весник на Р. Македонија*, бр. 80/92, 9/96, 38/04, 33/06, 84/08, 67/10, 156/10, 39/12, 44/12, 38/14, 115/14, 104/15 и 53/21, чл. 13.

У праву Црне Горе, ванбрачни супружник има право на стицање предмета домаћинства јер се у општој одредби којом се уређује ова област као корисници права помињу „законски наследици“, а међу њих се убраја и ванбрачни супружник.¹³ Ипак, напомињемо да постоје извјесне мањкавости у погледу законског изједначавања брачне и ванбрачне заједнице у црногорском наследном праву на које је већ указивано у правној књижевности.¹⁴

Словеначки законотворци прилично давно су изједначили брачну и ванбрачну заједницу у погледу законског наследног права. Још у вријеме социјалистичког друштвеног уређења, седамдесетих година прошлог вијека, ванбрачни супружник је стекао право законског наслјеђивања у Закону о наслјеђивању СР Словеније.¹⁵ Међутим, доскора је у правној теорији било спорно да ли се одредба о изједначавању права на законско наслјеђивање између брачних и ванбрачних супружника односила и на остала права предвиђена за брачног супружника у ЗОН-у, иако је судска пракса одавно стала на страну ванбрачне заједнице.¹⁶ Измјенама и допунама Закона о наслјеђивању из 2016. године стављена је тачка на све недоумице. Изричито је предвиђено да се одредбе овог закона које уређују права, обавезе, ограничења и положај супружника примјењују подједнако на ванбрачне супружнике.¹⁷ То значи да и брачни и ванбрачни супружник имају право на издвајање

¹³ Вид. ЗОН ЦГ, чл. 3, ст. 3 у вези са чл. 9, ст. 2.

¹⁴ У Закону о наслјеђивању Црне Горе предвиђено је да ванбрачни супружник нема право да наслиједи ако је ванбрачна заједница трајно престала његовом кривицом или у споразуму са оставиоцем. Вид. ЗОН ЦГ, чл. 25, ст. 3. О бесмислености оваквог рјешења јер ванбрачне заједнице и нема без заједнице живота па самим тим ни правнобитне везе за наслјеђивање, вид. Д. Ђурђевић, *Основи наследног права Црне Горе*, Подгорица 2010, 124.

¹⁵ О разлозима за овакво законско рјешење у ондашњем словеначком друштву, могло би се штошта рећи. Иако ризикујемо да нас многи оспоравају, па и да кажу да је наш став примјер *contradictio in adiecto* или историјски неутемељен, чини нам се да су словеначки законотворци били најбољи ђаци марксистичких идеја у њиховом изворном облику, још из времена раног комунизма совјетског типа, односно Декрета о грађанском браку, о дјечи и о вођењу матичних књига („Декрет о грађанском браку, о дјетях и о ведении книг актов состояния“), <http://istmat.info/node/28231>, 23.07.2022, и Декрета Сверуског централног извршног комитета и Савјета народних комесара о разводу брака („Декрет ВЦИК и СНК о расторжении брака“), <http://www.hist.msu.ru/ER/Etext/DEKRET/17-12-16.htm>, 23.07.2022. За доказе овим тврдњама, осим „јуче“ позваћемо и „сутра“, „Данас“ о томе већ свједочи Србима!

¹⁶ О овоме, више вид. В. Жнидаршич Скубиц, „Наслјеђивање у браку и изванбрачним заједницама“, *Годишњак Академије правних знаности Хрватске*, Посебни број, Загреб 2017, 120–121.

¹⁷ Вид. Закон о спремембах ин дополнитвах Закона о дедовању, *Урадни лист Р. Словеније*, бр. 63/16, чл. 4а.

предмета домаћинства мање вриједности иако се у односној законској одредби помиње само брачни супружник.

У праву Хрватске, у одредби којом се уређује право на издвајање предмета домаћинства помињу се брачни друг и оставиочеви потомци па се поставља питање да ли под брачним другом треба подразумевати и ванбрачног друга. У дијелу Закона у коме се говори о законским наследицима, предвиђено је да на основу закона оставиоца наслеђује и његов ванбрачни друг који је у праву наслеђивања изједначен с брачним. Ванбрачном заједницом у смислу овог закона сматра се животна заједница неудате жене и неожењеног мушкарца која је трајала дуже времена, а престала је оставиочевом смрћу, под условом да су биле испуњене претпоставке које се траже за пуноважност брака.¹⁸

У правној књижевности наглашавано је да се на ванбрачног друга примјењују све одредбе закона којима се посебно регулишу поједина питања, а у којима се изричито помиње само брачни друг, па су примјера ради помињане одредбе о томе ко не може бити завјештајни свједок.¹⁹ То би уједно требало да значи да ови аутори признају право на издвајање предмета домаћинства мање вриједности и ванбрачном другу иако се у односној законској одредби помиње само брачни друг. Неки правни писци пак изричито наводе да ванбрачни друг према хрватском законодавству има право на издвајање предмета домаћинства мање вриједности.²⁰

Они који пишу о хрватском праву упориште за овакав свој став проналазе или у поменутој одредби Закона о наслеђивању у којој се говори о изједначавању брачног и ванбрачног друга у „праву наслеђивања“, или у одредбама породичноправних прописа Хрватске, којима су уређена правна дејства ванбрачне заједнице. Наиме, у Породичном закону Хрватске предвиђено је да ванбрачна заједница, која испуњава законске претпоставке, производи лична и имовинска дејства као брачна заједница те се на њу на одговарајући начин примјењују одредбе тога закона о личним и имовинским односима брачних другова, односно одредбе других закона којима се уређују односи у пореским стварима, лични, имовински и други односи брачних другова.²¹ Поједини аутори основ за овакво закључивање проналазе у обје поменуте одредбе,

¹⁸ Вид. ЗОН Хрватске, чл. 8, ст. 2.

¹⁹ Вид. М. Буковац Пувача, С. Винклер, „Наследноправни учинци изванбрачних заједница и неформалних животних партнерстава“, *Зборник радова Актуелна проблематика породичноправне теорије и праксе*, Девети међународни научни скуп Дани породичног права, Правни факултет Универзитета „Демал Биједић“ у Мостару, Мостар 2021, 147.

²⁰ Вид. И. В. Ђокић, *Наследноправна сингуларна сукцесија на основу закона*, докторска дисертација одбрањена на Правном факултету Универзитета у Нишу, Ниш 2020, 212.

²¹ Вид. Обитељски закон – ПЗ Хрватске, *Народне новине Р. Хрватске*, бр. 103/15 и 98/19, чл. 11, ст. 22.

а неки и у актима међународноправног карактера.²² У сваком случају, очито је да многи правни теоретичари заговарају потпуну изједначеност брачног и ванбрачног друга у свим правима предвиђеним Законом о наслеђивању Хрватске,²³ и не само тим законом, што је вјерујемо став који је заступљен и у судској пракси.

Ипак, не можемо да се отлемо утиску да су поменута законска рјешења из ЗОН-а и ПЗ-а Хрватске, као и тумачење наведених одредаба, помало спорни. Ако су правне посљедице брачне и ванбрачне заједнице у хрватском праву у потпуности изједначене на основу помињаних одредаба Породичног закона, зашто се онда у неким законима упоредо помињу брачни и ванбрачни друг,²⁴ а понегдје само брачни друг.²⁵ Уосталом, шта значи синтаagma из наведене породичноправне норме по којој се одредбе Породичног закона о личним и имовинским односима брачних другова „на одговарајући начин примјењују“ и на ванбрачне другове?! Односно, шта се подразумева под ријечима да се ово изједначење односи и на одредбе других закона којима се уређују односи у пореским стварима, лични, имовински и „други односи брачних другова“. Због свега овога, чине нам се тачне тврдње појединих правних теоретичара који веле да, уопштено гледајући, ни на националном ни на међународном нивоу није успјело правно изједначавање брачне и ванбрачне заједнице.²⁶

Када је ријеч о правима Федерације БиХ и Брчко Дистрикта БиХ, у важећим законима о наслеђивању предвиђено је да оставиоца на основу

²² Вид. Н. Луцић, Д. Дујић, Д. Мухвић, „Изванбрачна заједница: анализа међународних и еуропских норми у сврху стварања националних стандарда“, *Зборник радова Правног факултета у Нишу* 86/2020, 24–33.

²³ Будући да је ЗОН-ом Хрватске предвиђено да „брачни друг“ може закључити уговор о уступању и расподјели имовине за живота, неки аутори истичу да ово право има и ванбрачни друг. Вид. Ј. Видић Трнинић, „Уговор о уступању и расподели имовине за живота – теоријски и практични аспекти“, *Двадесет година Закона о наслеђивању Србије* (ур. Н. Стојановић, Н. Крстић), Ниш 2016, 256–257. Слиједећи логику оваквог става, можемо закључити да ови правни писци сматрају да ванбрачном другу припадају и сва остала права која су Законом о наслеђивању Хрватске изричито предвиђена само за брачног друга, па тако и право на издвајање предмета домаћинства мање вриједности. О разлозима зашто се под „брачним другом“ као страном уговорницом код уговора о уступању и расподјели имовине за живота у црногорском али и у хрватском праву, не би могао сматрати и ванбрачни друг, више вид. Н. Крстић, *Уговор о уступању и расподели имовине за живота*, Правни факултет Универзитета у Нишу, Ниш 2021, 164.

²⁴ Примјера ради, вид. Опћи порезни закон, *Народне новине Р. Хрватске*, бр. 115/16, 106/18, 121/19, 32/20 и 42/20, чл. 15.

²⁵ Примјера ради, вид. Закон о особном имену, *Народне новине Р. Хрватске*, бр. 118/12, 70/17 и 98/19, чл. 5. Да ли то значи да приликом заснивања и престанка ванбрачне заједнице у хрватском праву ванбрачни другови могу да мијењају презиме по правилима која важе за брачне другове?!

²⁶ Вид. Н. Луцић, Д. Дујић, Д. Мухвић, 33–34.

закона наслеђује и његов ванбрачни партнер који је у „*праву наслеђивања*“ (подвукао аутор) изједначен с брачним, при чему се ванбрачном заједницом у смислу ових закона сматра заједница живота жене и мушкарца у складу с одредбама закона који уређује породичне односе, а која је престала оставиочевом смрћу.²⁷ Притом, у законским одредбама којима се уређује круг овлашћених лица који имају право на издвајање предмета домаћинства мање вриједности, као и у већини осталих одредаба, помиње се само брачни партнер, па је спорно да ли се овим правом може користити и ванбрачни партнер. Да тумачење буде сложеније, побринули су се законописци који су на појединим мјестима у законима упоредо са помињањем брачног партнера наводили и ванбрачног партнера, мада то наглашавање није чињено досљедно, па чак и у оквиру истог члана.²⁸

За разлику од хрватског права, у коме је Породичним законом предвиђено изједначавање брачне и ванбрачне заједнице „на одговарајући начин“ у складу са одредбама и „других закона којима се уређују (...) имовински и други односи брачних другова“, у породично-правним прописима Федерације БиХ и Брчко Дистрикта БиХ такве одредбе нема. У уводним одредбама Породичног закона ФБиХ наглашено је да ванбрачна заједница, „у смислу овог Закона“ (подвукао аутор), јесте заједница живота жене и мушкарца који нису у браку или ванбрачној заједници са другом особом, која траје најмање три године или краће ако је у њој рођено заједничко дијете. На одговарајућим мјестима предвиђена су и посебна права и дужности ванбрачних партнера, али не постоји никаква општа одредба о изједначености права и дужности из брачне и ванбрачне заједнице.²⁹ С друге стране пак, у Породичном закону БД БиХ изричито је наведено да је ванбрачна заједница изједначена с брачном заједницом у погледу права на међусобно издржавање и других имовинскоправних односа, „*под условима и на начин прописан овим законом*“ (подвукао аутор).³⁰

Све наведено узевши у обзир, чини нам се да можемо рећи да у правима Федерације БиХ и Брчко Дистрикта БиХ ванбрачни супружник ипак није међу лицима која се могу користити правом на издвајање предмета домаћинства мање вриједности. Иако су брачни и ванбрачни супружници изједначени у погледу законског наслеђивања, као и у погледу још неких права и дужности на пољу наследног и породичног права, мислимо да им право на издвајање предмета домаћинства ипак не

²⁷ Вид.: ЗОН ФБиХ, чл. 9; ЗОН БД БиХ, чл. 9.

²⁸ Вид.: ЗОН ФБиХ, чл. 217, ст. 2, тач. 1) и ст. 5; ЗОН БД БиХ, чл. 221, ст. 2, тач. а) и е).

²⁹ Вид. Породични закон – ПЗ ФБиХ, *Службене новине ФБиХ*, бр. 35/05, 41/05 - испр., 31/14 и 32/19 - одлука УС, чл. 3, 101, 230, 262 и др.

³⁰ Вид. Породични закон – ПЗ БД БиХ, *Службени гласник БД БиХ*, бр. 23/07, чл. 5, ст. 2.

припада. Сигурни смо да се са овим ставом неће сложити многи правни писци, вјероватно нико од теоретичара из Федерације БиХ, можда чак ни неки судови у ФБиХ и Брчком, али за потпуно изједначавање брачне и ванбрачне заједнице треба много више умијећа и јасно исказане намјере преточене у недвосмислене правне норме да би до тога заиста и дошло. Ту не могу помоћи ни било какве одлуке Уставног суда БиХ јер он нема нити може имати законодавну надлежност! Али да не отварамо ово питање, сувише је озбиљно, па ћемо о томе другом приликом говорити.

Све у свему, ако је и постојала намјера да се ванбрачни супружници изједначе у свим правима, обавезама, ограничењима и статусу који су предвиђени законима о наслеђивању у Федерацији БиХ и Брчко Дистрикту БиХ за брачне супружнике, онда је то тако требало и прецизно одредити. Постојеће одредбе у наследноправним прописима, поготово када са њима доведемо у везу важеће породичноправне одредбе, нису основ за такво екстензивно тумачење.

Иако би по степену неспорности право Републике Српске могло бити приказано на самом почетку, намјерно смо га оставили за крај јер нам је то матично законодавство. У Закону о наслеђивању, на оба мјеста на којима се помињу имаоци права на стицање односно издвајање предмета домаћинства мање вриједности поменут је „супружник“, под чим се може подразумевати искључиво брачни супружник! Тврдње појединих аутора да се у Закону о наслеђивању Републике Српске под „супружником“ као законским наследником екстензивним, системским и циљним тумачењем могу подразумевати и брачни и ванбрачни супружник сматрамо потпуно правно неоснованим.³¹ Довољно је прочитати образложење Приједлога закона о наслеђивању који је био упућен у скупштинску процедуру у коме се на више мјеста помиње „брачни супружник“ у смислу „супружника“ поменутог у законском тексту.³² До истог закључка доводи и темељније читање свих, а не само појединих одредаба Породичног закона Републике Српске.³³ Уосталом,

³¹ Вид. Д. Софтић Каденић, „Ново наследно право у ентитетима Босне и Херцеговине *de lege lata* и *de lege ferenda*“, *Нова правна ревија* 2/2011, 39–40.

³² Поводом чл. 11 ЗОН РС у коме је поменут „супружник“ као припадник другог наследног реда, у Образложењу Приједлога закона о наслеђивању који је Народна скупштина Републике Српске усвојила на Двадесет шестој сједници, одржаној 15. децембра 2008. године, примјера ради, на стр. 38 наведено је да „заоставштину умрлог који није оставио потомке наслеђује његов супружник и његови родитељи, с тим да родитељи умрлог наслеђују једну половину, а другу половину заоставштине наслеђује његов *‘брачни супружник’* (подвукао аутор)“.

³³ У Породичном закону Републике Српске прави се термиолошка разлика између брачног и ванбрачног супружника. Једина мјеста гдје се у закону помиње „супружник“ односно „супружница“ без одређења брачни или ванбрачни, јесте дио у коме се говори о поступку закључења брака. Ту се говори о „будућим супружницима“, а посве је јасно

треба знати поријекло термина „супружник“ у законодавству Републике Српске, па доносити закључке о његовом значењу.

Израз „супружник“ искоришћен је у Закону о наслеђивању Републике Српске јер је одговарајућим изразом требало замијенити „брачног друга“ који је помињан у ранијим прописима из социјалистичког периода, будући да је из разних политичких, правних и језичких разлога овај термин сматран неприкладним.³⁴ О потреби да се „брачни друг“ из ЗОН-а СР БиХ замијени „супружником“ и сами смо писали коју годину прије усвајања Закона о наслеђивању Републике Српске из 2009. год.³⁵ Самохвално бисмо могли помислити да је неко од чланова законодавне комисије можда и прочитао тај наш рад, ипак се надамо да није јер би их то навело на погрешан закључак. Наиме, у раду из 2007. год. који помињемо, али и у неким другим нашим каснијим радовима говорили смо о потреби да се прво у породичном законодавству као матичном прихвати израз „супружник“, па тек онда да се тај израз користи у осталим прописима.³⁶ Да је свако склон погрешним оцјенама, ставовима и поступцима, свједочимо и сами јер смо у међувремену, од заговарања предности израза „супружник“ сазнали за теоријске и практичне разлоге који иду у прилог оригиналности и ваљаности израза „брачни супружник“,³⁷ што нас је умногоме поколебало у првобитном

да не може бити ријечи о ванбрачним него само о брачним супружницима јер за наставак ванбрачне заједнице у праву Републике Српске не тражи се никаква форма, а поготово се не примјењују законске одредбе о поступку закључења брака. Вид. Породични закон – ПЗ РС, *Службени гласник Р. Српске*, бр. 54/02, 41/08, 63/04 и 56/19 – одлука УС, чл. 22 и 25–27.

³⁴ О овоме, вид. О. Антић, З. Балиновац, *Коментар Закона о наслеђивању*, Београд, 1996, 25.

³⁵ Вид. Д. Ђеранић, „Закон о наслеђивању СР БиХ у свјетлу доношења новог закона о наслеђивању“, *Зборник Правног факултета у Источном Сарајеву* 3/2007, 295. – „Овдје бисмо скренули пажњу и на термине којима се користе породични закони у Босни и Херцеговини, као матични закони за одређене изразе које преузима и наследно право, с циљем усаглашавања терминологије у склопу једног правног система. Породични закон Републике Српске из 2002. год., умјесто одомаћеног (истина чисто ’техничког’) израза брачни другови (којим се користи и важећи ЗОН), уноси нови термин брачни супружници, што није ни правнички ни језички коректно. Термин брачни супружници представља плеоназам јер ријеч супружник у себи већ подразумијева постојање брака. (Ријеч супружник је настала од црквенословенске ријечи ’суплг’ са значењем ’у исти плуг упрегнути’) Ако се већ желио избјећи наводно идеолошки обојен израз другови (што није тачно с обзиром на вријеме и поријекло употребе овог израза који сежу и до неколико вијекова уназад), требало је искористити само израз ’супружници’ без сувишног одређења брачни, а што сматрамо најбољим рјешењем.”

³⁶ Вид. Д. Ђеранић, С. Ивановић, „Наслеђивање ауторског права у Републици Српској“, *Годишњак Правног факултета у Источном Сарајеву* 1/2017, 29.

³⁷ Вид. С. И. Панов, *Породично право*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд 2010, 51.

ставу.³⁸ Уосталом, код „брачног супружника“ не може бити двојбе да ли је у питању веза из брачне или ванбрачне заједнице.

Ако оставимо по страни теоријске расправе о предностима једног над другим изразом и обрнуто, поред већ наведених разлога зашто под „супружником“ у Закону о наслеђивању Републике Српске треба подразумевати само „брачног супружника“, указаћемо и на чињеницу да је на замјену „брачног друга“ изразом „супружник“ умногоме утицало и законодавство Србије које је у много чему служило и служи као узор законописцима у Републици Српској.³⁹ Тако је и Закон о наслеђивању Србије из 1995. год. послужио као идејно врело већине учињених измјена на тексту ранијег Закона о наслеђивању СР БиХ који је у новелираном облику усвојен као Закон о наслеђивању Републике Српске.⁴⁰ Имајући у виду да је у ЗОН-у Србије такође коришћен израз „брачни друг“,⁴¹ могуће је да је овај израз преименован у „супружника“ у складу са терминологијом која је искоришћена у Породичном закону Србије из 2005. године као матичном закону,⁴² што је морало бити познато члановима радне групе за израду ЗОН-а Републике Српске.

Тврдњи да се под супружником из Закона о наслеђивању Републике Српске може и мора сматрати и брачни и ванбрачни супружник не

³⁸ У Брачним правилима Српске православне цркве (у даљем тексту – БП СПЦ, објављена први пут у „Гласнику“, службеном листу Српске православне патријаршије од 7. септембра [25. августа] 1933. године, бр. 34-35) прилично досједно се прави разлика између „брачног друга“ и „брачног лица“. Примјера ради, упор. БПЦ СПЦ, § 6 и § 7.

³⁹ Усклађивање законских и других прописа, једна је од обавеза, односно један од облика сарадње који је предвиђен у сва три до сада потписана међународна споразума о специјалним и паралелним везама/односима између Републике Српске и СР Југославије, односно Републике Србије. Вид.: Споразум о специјалним паралелним везама између Савезне Републике Југославије и Републике Српске, потписан 28. фебруара 1997. године, чл. 6, ст. 1, тач. 11; Споразум о успостављању специјалних паралелних односа између Савезне Републике Југославије и Републике Српске, потписан 5. марта 2001. године, чл. 2, ст. 1, тач. 3 (Закон о ратификацији Споразума о успостављању специјалних паралелних односа између Савезне Републике Југославије и Републике Српске, *Службени гласник Р. Српске*, бр. 26/01); Споразум о успостављању специјалних паралелних односа између Републике Српске и Републике Србије, потписан 26. септембра 2006. године, чл. 2, ст. 1, тач. 3 (Закон о ратификацији Споразума о успостављању специјалних паралелних односа између Републике Српске и Републике Србије, *Службени гласник Р. Српске*, бр. 60/07).

⁴⁰ Да је то тако, види се из скоро све и једне одредбе која је у Закону о наслеђивању Републике Српске измијењена у односу на Закон о наслеђивању СР БиХ. Примјера ради, упор.: ЗОН РС, чл. 2, 18 и 19; ЗОН СР БиХ, чл. 2 и 18; ЗОН Србије, чл. 1, 19 и 20.

⁴¹ У ЗОН-у Србије из 1995. године, израз „супружник“ није искоришћен, иако је то била намјера редактора закона, из простог разлога што је у том тренутку у матичном закону – Породичном закону СР Србије из 1980. године, коришћен израз „брачни друг“. Вид. О. Антић, З. Балиновац, 25.

⁴² Упор.: ПЗ Србије, чл. 3, ст. 3 и ЗОН Србије, чл. 1, ст. 3 и чл. 113, ст. 1 који је унесен након измјена и допуна ЗОН-а Србије из 2015.

може помоћи ни позивање на Одлуку Уставног суда БиХ у предмету АП 4207/13.⁴³ Већ смо натукнули шта мислимо о овој одлуци, али још једном напомињемо. Пошто је ова одлука политички и правно искоришћена и још увијек се користи на много начина, а сама њена садржина је у најмању руку веома спорна, њоме ћемо се детаљно бавити у посебном раду па се овдје нећемо упуштати у детаљно образлагање недопустивости и неоснованости таквих (зло)употреба.

Након приказа законских рјешења у државама насталим на простору бивше Југославије, можемо извести неколико закључака. Од укупно осам, у пет законодавстава ванбрачни супружник нема право на стицање односно издавање предмета домаћинства мање вриједности. Међу тих пет, у трима је овакав закључак потпуно неспоран (Србија, Сјеверна Македонија и Република Српска) јер ванбрачни супружник нема никакво право предвиђено законима о наслеђивању. С друге стране пак, у правима Федерације БиХ и Брчко Дистрикта БиХ ванбрачни супружник има законско наслеђно право, али многа друга права, обавезе, ограничења и статус зајамчене тим двама законима о наслеђивању за брачне супружнике, упитни су за ванбрачне.

У црногорском, словеначком и хрватском праву, ванбрачни супружник има право на стицање односно издавање предмета домаћинства мање вриједности, а припада му и законско наслеђно право. Начин прописивања ових права прилично је различит. Степен прецизности нормирања поменутих права одговара редослиједу са почетка овог пасуса.

3. ТРЕБА ЛИ ВАНБРАЧНИ СУПРУЖНИК ДА ИМА ПРАВО НА СТИЦАЊЕ ОДНОСНО ИЗДАВАЊЕ ПРЕДМЕТА ДОМАЋИНСТВА МАЊЕ ВРИЈЕДНОСТИ?

Ако смо успјели, или бар покушали, правилно да истумачимо мноштво наслеђноправних и породичноправних одредаба у важећим законодавствима са простора некадашње Југославије, давање одговора на питање да ли ванбрачни супружник уопште треба да има право на стицање односно издавање предмета домаћинства мање вриједности знатно је теже. Настојаћемо да укажемо на разлоге за и против. При том, унапријед истичемо да ће се наши закључци и приједлози тицати законодавстава која припадају најужем српском правном кругу (Репу-

⁴³ О теоријском схватању значаја ове одлуке, вид. Б. Крешић, Џ. Омердић, „Изједначавање права ванбрачних и брачних партнера – анализа пресуде уставног суда Босне и Херцеговине“, *Зборник радова Имовинскоправни аспекти породичних односа*, Шести међународни научни скуп Дани породичног права, Правни факултет Универзитета „Демал Биједић“ у Мостару, Мостар 2018, 268–301. О (не)слагању са изнесеним ставовима у поменутој одлуци, али и у наведеном раду, исцрпно ћемо говорити у неком од својих будућих истраживања. Правне и политичке последице оваквих ставова су несагледиве.

блика Српска и Србија). Истовјетна већинска друштвена схватања у овим двама државама, основ су за заједничке приједлоге.

Прије него што се упустимо у појединачну расправу, начелно подсјећамо на ставове које смо и раније помињали. Породичноправна али и насљедноправна област, због предмета свог регулисања, особене су и врло често садрже норме које нису наднационално хармонизоване. Будући да су настале као плод различитих историјских, религијских, културних и иних околности, њихова садржина је наглашено национално обојена.⁴⁴ Посебност породичног и насљедног права огледа се и у чињеници да наднационалне организације у начелу не усвајају правно обавезујуће акте у овим областима. Како то правилно примјећују поједини правни мислиоци, породично али и насљедно право утичу на изглед породице у једном друштву, али исто тако општеприхваћена друштвена схватања о породици, па и сама породица, утичу на садржину ових права.⁴⁵

У пракси Европског суда за људска права, неријетко је истицано како ванбрачни супружници нису дискриминисани у односу на брачне супружнике уколико немају иста права у националним законодавствима јер је живот у ванбрачној заједници њихов избор те им нико не брани да закључе брак уколико желе да постигну све правне последице које производи брачна заједница.⁴⁶ Осим тога, у правној књижевности, указивано је и на могуће злоупотребе код доказивања постојања ванбрачних заједница у оним националним законодавствима у којима није предвиђена регистрација таквих животних заједница.⁴⁷ Стога, многи међународноправни инструменти не предвиђају истовјетну правну заштиту за брачну заједницу и нерегистровану ванбрачну заједницу, него само за ону која је заснована у одређеном поступку и евидентирана у одговарајућем регистру.⁴⁸

⁴⁴ Примјера ради, вид. Д. Храбар, „Посвојење на размеђи интереса посвојитеља и посвојеника“, *Зборник Правног факултета у Загребу* 5/2008, 1107–1108. – „Наиме, на европском земљиписном и правном подручју, успркос интеграцијама које настоје хомогенизирати и хармонизирати – унифицирати друштвена подручја, па тако и право, управо због традицијских разлога, и погледи на посвојење разликују се од сустава до сустава.“

⁴⁵ „... Друштво свој изглед добија захваљујући и изгледу породице (обнављању биолошке супстанце друштва; развоју идеала; односу према културном наслеђу; корекцији права или опструкцији примене права на основу артикулисаних захтева из саме породичне праксе; неограниченој варијацији официјелне мисли узроковане спецификумом сваке породице или *оригиналношћу* сваког члана породице...).“ – Вид. С. И. Панов, „Однос полова и васпитање“, *Права дјетета и равноправност полова – између нормативног и стварног* (ур. Г. Марковић), Источно Сарајево 2012, 469.

⁴⁶ Са упућивањима на одлуке Европског суда за људска права као и на многе теоријске радове с тим у вези, вид. М. Буковац Пувача, С. Винклер, 135.

⁴⁷ Вид. М. Буковац Пувача, С. Винклер, 136.

⁴⁸ Вид. Н. Луцић, Д. Дујић, Д. Мухвић, 34.

Када се сви ови аргументи пренесу на поље наслединог права, гдје је формализам једно од основних обиљежја (из простог разлога што у третману расправљања заоставштине нема онога чија се заоставштина расправља), могли бисмо доћи до закључака који су супротни теоријским схватањима о потреби правног изједначавања брачне и ванбрачне заједнице, потпуног или само у погледу права законског наслеђивања.⁴⁹ Ипак, прије него што изнесемо свој став о питању које смо поставили на почетку овог поглавља, морамо скренути пажњу на још неке чињенице.

Услед одређеног пораста броја ванбрачних заједница и својеврсне кризе брака,⁵⁰ уз снажно дјеловање многих владиних и невладиних као и профитних организација,⁵¹ законотворци у неким земљама постепено правно изједначавају брачну⁵² и ванбрачну заједницу. Притом, у правној теорији и

⁴⁹ Када је ријеч о српској правној теорији, поменућемо само неке теоретичаре који су заговорници изједначавања брачног и ванбрачног супружника у погледу права законског наслеђивања, као и неке њихове радове: Н. Стојановић, Н. Крстић, „Нека запжања о законском и нужном наслеђивању у Републици Србији *de lege lata* и *de lege ferenda*“, *Зборник радова Актуелна питања грађанске кодификације*, Правни факултет у Нишу, Ниш 2008, 215–232; С. Сворцан, „Наследна права ванбрачног партнера“, *Двадесет година Закона о наслеђивању Србије* (ур. Н. Стојановић, Н. Крстић), Ниш 2016, 83–90; О. Јовић Прлаиновић, 91–108; Љ. Јанић, „Право законског наслеђивања супружника, ванбрачних партнера, и партнера из истополних заједница у српском праву *de lege lata* и *de lege ferenda*“, *Двадесет година Закона о наслеђивању Србије* (ур. Н. Стојановић, Н. Крстић), Ниш 2016, 109–126.

⁵⁰ Неки правни мислиоци веле да због кризе брака, а популарности других облика заједница живота, које у неким законодавствима нису у потпуности изједначене са брачном, долази до „парадоксалног финала – све већи је број породица које уживају мањи обим правне заштите“. Вид. Д. Радић, „Брак – између очувања интегритета и владавине индивидуалних слобода“, *Зборник радова Актуелна проблематика породичноправне теорије и праксе*, Девети међународни научни скуп Дани породичног права, Правни факултет Универзитета „Демал Биједић“ у Мостару, Мостар 2021, 102.

⁵¹ О економским разлозима који утичу на смањење броја закључених бракова, али уопште и заснованих породица, такође смо писали. „Већи профит може се остварити или освајањем нових тржишта, или повећањем продаје на постојећем тржишту. Пошто је освајање нових тржишта по природи ствари ограничено, мора се повећати продаја на постојећем тржишту. Један од начина повећања продаје је и стимулисање потрошње. С обзиром на то да потрошња служи за задовољење потреба, треба повећати потребе. Да би се потребе повећале, треба промијенити свијест човјека. Умјесто скромног члана заједнице који се задовољава испуњењем егзистенцијалних потреба, треба створити незаситог појединца који увијек тражи више. Да би се ово постигло, у средиште друштвених збивања треба ставити појединца. Индивидуализам треба да буде владајући начин размишљања јер су појединачне потребе практично неограничене.“ – Вид. Д. Теранић, „Криза брака“, *Зборник радова са Међународног научног скупа Правни систем и друштвена криза*, прва свеска, Правни факултет Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, Косовска Митровица 2011, 322.

⁵² Већ смо помињали да на смањење броја закључених бракова утиче и све већи продор начела аутономије воље у породично право. О овоме, више вид. Д. Теранић, (2011), 321.

у образложењима законских приједлога наводе се разлози зашто се то чини, почев од „бројности“ и „популарности“ ове животне заједнице,⁵³ њене садржинске сличности са брачном заједницом, преко угледања на нека упоредноправна рјешења и сл. Додуше, неки аутори као и законотворци праве извјесну оgradu, па заговарају и спроводе правно изједначавање брачне и ванбрачне заједнице само ако је у националном законодавству предвиђена обавезност њене регистрације.⁵⁴ Осим редовног законодавног пута, на постепено правно изједначавање брачне и ванбрачне заједнице утицале су и утичу одлуке појединих судова на међународном и националном нивоу. Притом, ове одлуке су углавном засниване на одредбама националних и међународних правних аката којима се забрањује дискриминација.⁵⁵

У српској правној књижевности одавно постоје заговорници законског рјешења по коме и ванбрачни супружници треба да имају право на стицање предмета домаћинства мање вриједности.⁵⁶ Неки пак аутори заступају став по коме свим лицима из круга законских насљедника треба признати ово право ако су живјели у заједничком домаћинству са оставиоцем,⁵⁷ што је у међувремену нормирано у праву Црне Горе (међу њима се налази и ванбрачни супружник).⁵⁸ С друге стране, поједини правни писци заговарају проширење овог права на оставиоцеве браћу и сестре као и све претке, не помињући ванбрачне супружнике, при чему говоре „о праву становања и коришћења предмета домаћинства на одређени период“.⁵⁹

Чини нам се да одговор на питање да ли ванбрачном супружнику треба признати ово право, и уопште коме га све зајамчити, можемо пронаћи ако на свеобухватан начин сагледамо *Ratio legis*, историјат и правно-политички основ настанка овог института у нашем праву. Нека од ових питања изгледају нам недовољно истражена у нашој правној књижевности.

⁵³ Постепено изједначавање брачне и ванбрачне заједнице дјелује и по принципу повратне спреге, па утиче на смањење броја закључених бракова, а повећање броја заснованих ванбрачних заједница.

⁵⁴ Вид. Ј. Видић Тринић, „Ванбрачни партнер као законски насљедник у савременим правима Европе“, *Зборник радова Правног факултета у Нишу* 68/2014, 407–424.

⁵⁵ Природа и обим рада не дозвољавају нам да проучимо неке од тих одлука и укажемо на правнолoгичке недоследности код тумачења појма дискриминације.

⁵⁶ Вид.: Н. Петрушић, „Нова концепција стицања својине на предметима домаћинства“, *Зборник радова Правног факултета у Нишу* 36–37/1996–1997, 129; С. Сворцан, „Стицање предмета домаћинства“, *Правни живот* 10/2005, II том, 686.

⁵⁷ Вид. Н. Стојановић, „Правни режим стицања предмета домаћинства“, *Правни живот* 10/2004, том II, 284.

⁵⁸ Вид. ЗОН ЦГ, чл. 3, ст. 3.

⁵⁹ Вид. Т. Ђурђић-Милошевић, *Ограничење слободe завештајних располагања*, докторска дисертација одбрањена на Правном факултету Универзитета у Крагујевцу, Крагујевац 2018, 322.

3.1. *Ratio legis*, историјат и правно-политички основ настанка права на издвајање односно стицање предмета домаћинства мање вриједности

Разлог прописивања права на стицање односно издвајање предмета домаћинства мање вриједности, у нашој правној књижевности тумачен је у духу који обиљежава свеколико наследно право. Неки су говорили да је циљ ове установе у „јачању породице и породичне солидарности“,⁶⁰ други пак у настојању „да смрт оставиоца представља што мањи удар за лица која су са њим живела у истом домаћинству у тренутку смрти“.⁶¹ Поједини су разлоге налазили у јамчењу „минимума егзистенције“ члановима заједничког домаћинства,⁶² а говорено је и о „одржавању каквог-таквог непромењеног стања у породичној заједници након смрти оставиоца“.⁶³

Када је ријеч о поријеклу ове правне установе, у нашој правној књижевности углавном се наводи да она потиче из германског обичајног права, као и да су њемачка правна теорија и законодавна пракса одлучујуће утицали да буде нормирана и у осталим државама континенталне Европе.⁶⁴ Овај институт прво је прописан у Њемачком грађанском законнику из 1896. год. (§ 1932), а након новеле из 1914. године и у Аустријском грађанском законнику (§ 758).⁶⁵ По узору на АГЗ, у нешто измијењеном облику,⁶⁶ ово право било је предвиђено и у Предоснови Грађанског законика за Краљевину Југославију (§ 741), објављеној

⁶⁰ Вид. М. Митић, „Неколико напомена у вези са Законом о наслеђивању“, *Правни живот* 3/1956, 65.

⁶¹ Вид. Б. Благојевић, *Наследно право*, Научна књига, Београд 1960, 168.

⁶² Вид. С. Марковић, „Наслеђивање предмета домаћинства у светлу концепције о минимуму егзистенције“, *Зборник радова Правно-економског факултета у Нишу* 8/1969, 219–226.

⁶³ Са упућивањима на друге теоријске радове, али и образложење Закона из 1955. год., вид.: О. Антић, З. Балиновац, 89.

⁶⁴ Вид.: С. Марковић, 216; Д. Ђурђевић, *Институције наследног права*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд 2018, 57.

⁶⁵ Вид.: М. Креч, Ђ. Павић, *Коментар Закона о наслеђивању*, Загреб, 1964, 102–103; С. Марковић, 212–215; О. Антић, З. Балиновац, 89; В. Ђ. Ђорђевић, С. Н. Сворцан, *Наследно право*, Краљево, 1997, 67.

⁶⁶ Одавно је примијењено да је Предоснова битно одступала од АГЗ-а, па је тако учињено и код нормирања права брачног супружника на прелегат покретних ствари. Вид.: В. Радовчић, „Покушај кодификације грађанског права у старој Југославији (Предоснова грађанског законика за Краљевину Југославију)“, *Радови Завода за хрватску повијест Филозофског факултета Свеучилишта у Загребу* 1/1975, 281; З. С. Мирковић, „Рад Живојина Перића на кодификавању Грађанског законика међуратне Југославије“, *Анали Правног факултета у Београду* 1/2021, 17.

1934. године.⁶⁷ У свим овим актима, са мањим разликама, право на издвајање предмета домаћинства било је насљедноправног карактера.

Чини нам се да је развојни пут права на издвајање предмета домаћинства био нешто другачији у нашем праву. Наиме, одредба из чл. 38 савезног Закона о насљеђивању из 1955. год., гдје је код нас први пут ово право било нормирано, по свему судећи није у непосредној вези са нормом која је била предложена у § 741 Предоснове, нити је настала по узору на тзв. законски прелегат супружника из § 758 АГЗ-а. Осим што су правне природе ових института биле битно различите (у АГЗ-у и Предоснови насљедноправне, у СЗОН-у „паранасљедна“), те што су се овим правом осим брачног друга (по АГЗ-у и Предоснови) могли користити и оставиочеви потомци (по СЗОН-у), и поријекло им је потпуно различито. Да је ова чињеница била одраније позната, можда би и спорења у вези са правном природом ове установе била излишна.

Будуће позитивноправно рјешење из СЗОН-а, још 1947. год. било је представљено научној и стручној јавности у Тезама за предпројекат Закона о насљеђивању.⁶⁸ Теза бр. 15 у којој је био садржан приједлог будуће норме у вези са издвајањем предмета домаћинства, ни језички ни садржински није имала сличности са рјешењима из Предоснове односно АГЗ-а. Поменуто правило из Тезе бр. 15 настало је по узору на § 421 Грађанског законика РСФСР из 1922. год. (ГЗ РСФСР).⁶⁹ То је видљиво како из круга овлашћених лица,⁷⁰ тако и из претпоставки које се тичу живљења са оста-

⁶⁷ Овај податак наводи мањи број аутора, и то углавном они који су писали након пропасти социјалистичког друштвеног система. Вид.: О. Антић, З. Балиновац, 89; В. Ђ. Ђорђевић, С. Н. Сворцан, 67.

⁶⁸ „Неће се узети у попис и рачун обични предмети домаћинства потребни за задовољење свакодневних потреба наследника који су живели са оставиоцем у истом домаћинству, него ће се направити засебан списак и процена тих ствари и оне ће се предати тим наследницима поврх њиховог насљедног дела.“ – Тезе за предпројекат Закона о насљеђивању, *Архив за правне и друштвене науке* 3/1947, Део други, Нужни и расположиви део, Теза бр. 15, 319. Овај податак ријетко је помињан у нашој правној књижевности. Претпостављамо да су политички разлози утицали на то – раскид блиских веза између СФРЈ и СССР у 1948. год. Вид. В. Ђ. Ђорђевић, С. Н. Сворцан, 67.

⁶⁹ „Из лиц, названных в ст. 418, те, кто совместно проживал с умершим, получают имущество, относящееся к обычной домашней обстановке и обиходу, за исключением предметов роскоши, без зачисления в предельную сумму по ст. 416“. – Гражданский кодекс РСФСР 1922 г., § 421, <http://museumreforms.ru/node/13715>, 15.08.2022. Неки аутори немушто су скретали пажњу да у совјетском праву постоји слично законско рјешење, али су истовремено помињали и многа друга права, не указујући на чињеницу да је наше рјешење у ствари непосредно преузето из ГЗ РСФСР. Вид.: С. Марковић, 213; А. Финжгар, *Дедно право Југославије*, Правна факултета Универзе у Љубљани, Љубљана 1962, 83.

⁷⁰ Како у Тезама тако и у ГЗ РСФСР, међу овлашћеним лицима поменути су сви законски насљедници.

виоцем у заједничком домаћинству,⁷¹ вриједности предмета домаћинства,⁷² њихове употребе,⁷³ те давања поврх насљедног дијела.⁷⁴ То је постало још видљивије усвајањем Закона о наслеђивању 1955. године, јер је текст из Тезе бр. 15 у одредби чл. 38 СЗОН-а семантички и синтаксички додатно прерађен,⁷⁵ па је још више личио на норму из ГЗ РСФСР.⁷⁶

Ако смо успјели да откријемо поријекло регулисања права на издвајање предмета домаћинства мање вриједности у нашем законодавству, остаје да видимо шта је суштински представљало правно-политички основ за његово нормирање у некадашњем руском и југословенском, социјалистичком друштву. Већ смо помињали да нам се чини да је то тзв. „осјећај обитељске припадности“.⁷⁷ Подсјећамо, коријен ријечи „обитељ“ је биће, бит, суштина, и своди се на постојање у Истини.

И у руском и у српском друштву, како некадашњем тако и садашњем, било оно социјалистичко, капиталистичко или какво било већ, једна од основних потки на којој пребивају темељни друштвени ставови (свјесно, несвјесно или подсвјесно) јесте хришћанско учење, и то учење једне, свете и саборне Православне (Ортодоксне, Правовјерне) Цркве Христове.⁷⁸ Подсјећамо да смо већ доказивали, и чини нам

⁷¹ „Кто совместно проживал с умершим“ / „Који су живели са оставиоцем у истом домаћинству“.

⁷² „Обычной домашней обстановке“ / „Обични предмети домаћинства“.

⁷³ „Обычной (домашней обстановке) и обиходу“ / „Задовољење свакодневних потреба“.

⁷⁴ „Без зачисления в предельную сумму по ст. 416 / Сверх причитающейся им согласно ст. 420 доли из имущества умершего“ / „Поврх насљедног дела“. Пошто је Указом Сверуског централног извршног комитета и Савјета народних комесара од 15. фебруара 1926. године, промијењен крај предметне норме због укидања члана 416, постало је још јасније да обични предмети домаћинства припадају „поврх насљедног дијела“.

⁷⁵ Примјера ради, наглашавање да предмети домаћинства нису „знатније вредности“ у духу руског „за исключением предметов роскоши“. Такође, пошто су законски насљедници по § 418 ГЗ РСФСР прије свега били брачни супружник и оставиочеви потомци (уз инвалидна и сиромашна лица која су била у потпуности издржавана од покојника најмање годину дана прије његове смрти), вјероватно је и то утицало што су само они коначно наведени у чл. 38 СЗОН-а као корисници права на издвајање предмета домаћинства.

⁷⁶ Према наводима појединих теоретичара, у току расправе по Тезама за предпројекат Закона о наслеђивању, у вези са Тезом бр. 15 основне примједбе тичале су се висине удјела и начина диобе предмета домаћинства мање вриједности међу корисницима овог права, односно прецизнијег нормирања шта све чини „обичне предмете домаћинства“. Друга недоумица је донекле разријешена, док је прва опстала и дан-данас у неким законодавствима са простора бивше Југославије. Вид. В. Ђ. Ђорђевић, С. Н. Сворцан, 67.

⁷⁷ Вид. Д. Ђеранић, (2021b), 254, фн. 26. О „осјећају обитељске припадности, више вид. Д. Ђеранић, *Насљедноправне посљедице усвојења*, Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву, Источно Сарајево 2020, 144–149.

⁷⁸ „Хришћанство преображава човека на тај начин што битно мења његово схватање историје, јер мења човеково схватање себе у времену, па зато и све оно што је у човеку

се доказали да је у историји човјечанства усвојење први пут у Српском грађанском закону из 1844. год. било нормирано с превасходним циљем заштите интереса усвојеника, а не усвојилаца, те да је на то пресудно утицало хришћанско учење.⁷⁹

Наравно, утицаја је увијек и у свему много и не можемо бити изричити и искључиви ни у једној тврдњи, па ни у овој горе наведеној. Овакв закључак посебно ће бити доведен у питање када говоримо о социјалистичким друштвима која су била атеистичка па врло често и Богоборачка. Неко ће рећи да је у наведеном случају (усвојење по СГЗ-у) то било могуће јер је ријеч о монархистички уређеној Књажевини Србији, а не о социјалистичкој држави, какве су биле СССР и ФНРЈ из двадесетих односно педесетих година прошлог вијека када су у њима прописана правила о стицању предмета домаћинства мање вриједности.⁸⁰

Ипак, поменућемо да су још многи теоретичари доказивали да су хришћанска учења умногоме утицала на савремена европска права преко дјела византијских законописаца, нарочито на руско,⁸¹ и српско.⁸² Један од најочитијих таквих примјера је Еклога, за коју се каже да је осим што је „прва званична прерада Јустинијановог *Corpus iuris civilis*-а и прва свеобухватна византијска кодификација написана на грчком језику, већ и, Бјуријевом речју, ‘први хришћански законик’“.⁸³ Нарочито јак утицај хришћанских учења у Еклоги био је видљив у области породичног права, а преко ње и у потоњим европским законодавствима.⁸⁴

повезано са схватањем историјске заједнице, а то је најзначајније у човеком схватању *битија, живота и смрти*.“ – Ж. Видовић, *Историја и вера*, Светигора, Цетиње 2008, 21.

⁷⁹ Вид. Д. Ђеранић, (2020), 32–40.

⁸⁰ Да са дјеловањем и циљевима Цркве нису неспојиве идеје које су заговарали потоњи комунистички идеолози, а које су преточене и у тзв. социјалистичка законодавства, одавно је примјерено у друштвеним наукама. Примјера је много, од „доприноса бољитку радничког сталежа“, установљавањем нерадне недјеље, подизањем „завода за помоћ болеснима, сиротима, напуштеној дјечи“, и др. Са упућивањима, вид. Еп. Н. Милаш, *Православно црквено право*, Мостар 1902, фототипско издање, Београд–Шибеник 2004, 3.

⁸¹ „Можда се заборавља да је римско право дубоко укоријењено у правну културу Русије. Повијесне везе ишле су преко Православне Цркве рецепцијом римског, односно бизантског права. Касније и свјетовни руски владари, такођер у процесима кодификације, слиједе традицију римског права. Царска је Русија 1905. усвојила Грађански законик. Он је понешто скраћен преузет и у совјетској Русији 1922. године.“ – Н. Хлача, „Еуропеизација хрватског приватног права – успоредба с грађанским кодификацијама пост-социјалистичких земаља“, *Годишњак Академије правних знаности Хрватске* 1/2017, 39.

⁸² На овај начин, мање-више, преко Законоправила Светог Саве и у српском праву је дошло до рецепције римског права. Вид. С. Новаковић, „Средњовековна Србија и Римско право“, *Архив за правне и друштвене науке, књига прва* 3/1906, 209–226.

⁸³ Са упућивањима, вид. З. Чворовић, *Право и православље*, *Catena mundi*, Београд 2014, 32.

⁸⁴ Примјера ради, „појава института стицања у току брака мора се довести у везу са

Доказ више за наше тврдње да је хришћански поглед на свијет могао бити од утицаја приликом редиговања правних правила у српском⁸⁵ и руском,⁸⁶ али и у југословенском и совјетском друштву, јесу свједочења по којима је један од твораца Предоснове Грађанског законика за Краљевину Југославију, проф. Живојин Перић то отворено заговарао.⁸⁷ Свакако, опет ћемо доживјети критику подсећањем да говоримо о монархији а не о социјалистичкој држави.⁸⁸ Ипак, да видимо још понешто.

Када је ријеч о развоју руског права, па и потоњег социјалистичког права у Русији, не треба губити из вида како је текао поступак систематизовања правних извора у Русији током 19. вијека и његовог каснијег кодификовања. Полазни основ за све касније систематизације и кодификације засигурно су биле Потпуна збирка закона Руског царства из 1830. год. и Збирка закона Руског царства из 1832. год.⁸⁹ Било који потоњи законодавни подухват, логично, морао је кренути од постојећег правног стања, о коме су ове збирке поуздано свједочиле. У свим овим актима пак провијавао је са мањим или већим утицајем и хришћански

преображавајућом мисијом хришћанства и његовим ‘потпуно новим ставом о браку, различитим од јудејског и римског’.” – Са упућивањима, вид. З. Чворовић, 101.

⁸⁵ О односу Цркве и државе у периоду од раног хришћанства па до почетка 20. вијека, више вид. Еп. Н. Милаш, 733–764.

⁸⁶ О утицају хришћанских учења на законодавство у појединим периодима српске и руске државности, вид. Љ. Ж. Катана, „Утицај православља на државну политику: пример Србије Немањића и Русије Романових“, *Политичка ревија* 2/2019, 11–29.

⁸⁷ „... Према Перићевом мишљењу, онда ‘држава мора имати о друштву религиозну концепцију а не атеистичку, пошто верски осећај нарочито доприноси ширењу духовне културе’. Коначно, Перић је рекао да је ‘за нас хришћане хришћанска религија (је) најсупериорнија’ и стога би ‘наша Држава требало да има не само верску него још и хришћанску концепцију о човечанству и његовим циљевима’.” – Вид. З. С. Мирковић, 7.

⁸⁸ Задаћа Цркве пак није условљена друштвеним и државним уређењем. „Црква (...) има прву и главну задаћу своју, да упорави човјекову вољу сходно вољи Божјој; а Божја је воља, да људи поштују Створитеља свога, да међу њима на земљи влада међусобна љубав, да се сви они као обличја Божја једнако уважавају међу собом, да заједнички раде за опће добро и да се војим животом на земљи спреме, да достигну вјечно добро. (...) И ту је своју задаћу Црква почела одмах да врши, чим је ступила у свијет, а вршила је кроз све вијекове, показавши свој благотворни и препорођујући уплив на човјечије друштво и на све установе његове.” – Вид. Еп. Н. Милаш, 3–4.

⁸⁹ „У травњу 1830. године издана је ‘Потпуна збирка закона Руског царства’ (*Полное собрание законов Российской империи*) у 40 томова, који су садржавали тачно 30.920 хронолошки пореданих докумената. Истовремено је, као прилог, издано и шест томова с тематским објашњењима и другим попутним материјалом. (...) Састављањем „Потпуне збирке закона“ био је положен камен темељац за изградњу новог руског правног система, па је тако већ 1832. године издана ‘Збирка закона Руског царства’ (*Свод законов Российской империи*) у коју су били уврштени сви тада важећи правни акти.” – Вид. Ј. Павковић, „М. М. Сперански и кодификација руског права у 19. стољећу“, *Зборник радова Аустројски грађански законик (1811–2010)*, Тузла 2014, 148–149.

поглед на друштвене односе, па чак и када се скривао иза рецепције римског права, које је до Русије стигло преко доброно оцрковљених византијских правних врела.⁹⁰

По природи ствари, тако је морало бити и са правним актима у совјетској Русији, нешто мање или скоро нимало на почетку, у вријеме радикалног раскида са монархистичким уређењем када је опијеност стеченом влашћу била огромна а страх од повратка монархиста још већа, али знатно више након првих година државног и друштвеног преврата. Уз овај закључак коначно долазимо до одговора који је правно-политички основ био за усвајање правила о стицању предмета домаћинства мање вриједности, како у совјетској Русији из 1922. године, тако и ФНРЈ из 1955. године.

Одговор се крије у Декрету о укидању наслеђства који је донесен на самом почетку Октобарске револуције, тачније 27. априла 1918. год. У овом декрету, изричито се наводи да се укида могућност наслеђивања и по закону и по завјештању. Након смрти власника, имовина која му је припадала (и непокретна и покретна) постаје државна имовина Руске Социјалистичке Совјетске Федеративне Републике. Било је предвиђено издржававање оставиоцу најближих лица, а која нису имала нужних средстава за живот и нису била способна за рад – сродника у правој линији, браће и сестара, односно полубраће и полусестара, те брачног супружника оставиоца. До одређивања општег социјалног осигурања, ова лица издржавала су се из заоставштине умрлог. У случају да заоставштина покојника није прелазила десет хиљада рубаља, и састојала се од имања, кућног намјештаја и средстава за производњу у граду или селу, била је предавана на непосредно управљање и располагање (али не и у својину) оставиоцевом брачном супружнику и већ поменутиим сродницима. Поступак управљања и располагања имовином утврђиван је споразумом између брачног супружника и сродника, а у случају спора одлучивао је суд.⁹¹

С обзиром на то да је право наслеђивања било укинато, морала се предвидјети нека замјена за њега, бар у погледу лица која су била најблискија оставиоцу, а која се нису могла старати сама о себи. Тако је било предвиђено да имовина оставиоца (ако није била вреднија од 10.000 рубаља, и под којом се прије свега мислило на предмете домаћинства), припада на управљање и располагање брачном супружнику и најближим сродницима, али не и у њихову својину. Пошто су овак-

⁹⁰ О историји грађанског права у Русији у предсовјетско вријеме, више вид. Г. Ф. Шершеневич, *Учебник русског грађданског права*, Москва 1911, 39–57.

⁹¹ Вид. Декрет оботмене наследования, <http://www.hist.msu.ru/ER/Text/DEKRET/18-04-27.htm>, 15.08.2022, тач. 1, 2 и 9.

ва радикална законска рјешења наишла на осуду у руском друштву, већ након четири године од доношења Декрета о укидању наслеђа (1918) усвојен је Грађански законик РСФСР (1922) којим је поново зајамчено право наслеђивања, додуше уз вриједносно ограничење које ће за четири године такође бити укинута (1926). Уз враћање права наслеђивања, предвиђено је и право на обичне предмете домаћинства. И тако је, на себи својствен начин, без узора у германском или било којем другом писаном или обичајном праву, у руском социјалистичком законодавству стасало рјешење које ће прихватити и југословенски законописац из 1947. год., а потом и законодавац из 1955. год.⁹²

А како су на овакав законодавни пут утицала хришћанска учења о којима смо говорили, односно како је правно-политички основ поменутих правила био „осјећај обитељске припадности“, неко ће се запитати. Одговор је једноставан, тако што су комунистички вођи увјеравали радни народ Русије да ће након потпуног спровођења идеје о укидању приватне својине суштински постати богатији. Тиме би се коначно оваплотила међу Русима одавно зацарена хришћанска идеја о једнакости и заједништву. Наравно, ово није помињано нити је већина комуниста тога била свјесна, али ако иоле холистички посматрамо друштвене околности, долазимо до оваквог закључка.⁹³ То што је идеја једнакости и заједништва Декретом о укидању наслеђства и многим другим декретима са почетка Октобарске револуције првенствено била спровођена одузимањем а не давањем, било је на почетку прећуткивано. Међутим, када је сва противрјечност овакве замисли и донесених законских рјешења избила на видјело, врло брзо је направљен заокрет и постепено је правни систем враћен на римскоправне темеље,⁹⁴ при-

⁹² У оба поменута законодавства, право на издвајање предмета домаћинства зајамчено је оставиоочевом брачном супружнику и потомцима. О правима и дужностима, односно моралној и материјалној одговорности, проистеклим из брака и рађања дјетета, а према хришћанским учењима, више вид. Еп. Н. Милаш, 664–668.

⁹³ Не треба заборавити да су сви писци законских текстова у вријеме настанка совјетске Русије, по природи ствари претходно били образовани у систему који је био проткан хришћанским погледом на стварност. Хтјели или не хтјели, на њих су у мањој или већој мјери морала утицати таква учења, ако ништа била су им добро позната.

⁹⁴ „Приликом редакције Грађанског кодекса РСФСР из 1922. комисија је добила изричит задатак да ‘је нужно енергично се борити против покушаја примене принципа римског права на својинске односе совјетске државе’. Показало се да је овакву директиву било лакше дати него спровести у дело. Када је био завршен, Кодекс је садржао велики број традиционалних грађанскоправних института. Нови Грађански законик из 1964. год., после педесет година постојања совјетске државе и напора које је уложила правна наука, још у већој мери усваја оне установе које већ две хиљаде година постоје и регулишу имовинске односе везане за коришћење добара и њихов промет. Слична настојања да се раскине са традицијом постоје и код нас.“ – Вид. О. Станојевић, „Скица Михаила Константиновића“, *Анали Правног факултета у Београду* 3/1978, 274,

стигле у Русију путем византијских правних извора наглашено обоје-них хришћанским учењима.

Неки веле да кључеве Истине држи смрт.⁹⁵ Чини нам се да је тако било и у совјетској Русији гдје је истина на крају поклекла пред Истином!⁹⁶

3.2. Коначан одговор на питање да ли ванбрачни супружник треба да има право на стицање односно издвајање предмета домаћинства мање вриједности

Након што смо се позабавили много чиме, да дамо кратак одговор на питање постављено на почетку овог поглавља, а детаљно образложење ћемо навести у закључку. У законодавствима најужег српског правног круга (Републици Српској и Србији), ванбрачни супружник не треба да стекне право на стицање односно издвајање предмета домаћинства мање вриједности. То што је у Црној Гори (као трећем законодавству које са претходно поменутом два чини ужи српски правни круг) ипак прихваћено ово право, последица је многих чинилаца који утичу на концентричност поменутих кругова. Али пошто осим центрифугалних дјелују и центрипеталне силе,⁹⁷ подсјетићемо на наш ранији приједлог свим законодаписцима српског правног круга,⁹⁸ који пишу језицима⁹⁹ стасалим из старосрпског језика, да се угледају на слово из

⁹⁵ Према хришћанским учењима, смрт није тачка него запета. „Није Бог Бог мртвијех него живијех“ (Мат. 22, 30-). О смрти, опијелу, сахрањивању и молитвама за мртве, вид. Еп. Н. Милаш, 727–732.

⁹⁶ Залуд су биле заповијести В. И. Лењина од 20. фебруара 1922. год. упућене Народном комесару правде Д. И. Курском у писму под насловом „О задацима Народног комесаријата правде у контексту нове економске политике“ („О задацима Наркомюста в условиях новой экономической политики“), по којима не треба примјењивати римску правну традицију него нову, револуционарну свијест. Вид. В. И. Ленин, *Полное собрание сочинений*, том 44, Москва 1970, 398. Очито је хиљадугодишња народна свијест била знатно другачија али и јача од нове револуционарне свијести, бар када је ријеч о праву наслеђивања и одговорности умрлог према брачном супружнику и потомцима, односно њих према њему. Тачније речено, нова револуционарна свијест у области наследног права умногоме се прилагодила општеприхваћеном хришћанском погледу на права и дужности између брачних супружника и њихових потомака.

⁹⁷ Због којих је у праву Републике Српске и Црне Горе са мањим пропустима преписано законско рјешење из права Србије по коме заоставштину не чине предмети домаћинства мање вриједности. Ипак, предложили смо да законодаписци у овим државама осим преписивања треба и да бришу – удвојене, грешком претекле норме о „издвајању предмета домаћинства“ у поглављима закона која се односе на израчунавање нужног дијела. Упор.: ЗОН РС, чл. 2, ст. 3 и чл. 38; ЗОН ЦГ, чл. 3, ст. 3 и чл. 35. Вид. Д. Ђеранић, (2021a), 336–337.

⁹⁸ Многи су разлози зашто говоримо о најужем, ужем и српском правном кругу. О томе ћемо некада у будућности. Умнији са поља историје, језика и права већ увелико о томе зборе.

⁹⁹ На угледање осталих „језика“ са некадашњих југословенских простора на српско слово не треба подсјети, није (им) првина. „У црквенословенском, средство спораз-

законодавства Србије.¹⁰⁰ Ово угледање може се проширити и на круг ималаца права на стицање предмета домаћинства мање вриједности.

4. ЗАКЉУЧАК

И за крај, а то би требало да је увијек при почетку. Веле мудри, наше је само оно што другоме дамо. Зато, не треба питати да ли потребитима треба дати оно што им је за живота на потребу дао онај што у том трену на Истину оде. То давање, тих дана њему је можда најпотребније. Његов двиг још који дан траје.

Пошто су ове ријечи изазвале недоумицу код уредника зборника у коме смо објавили један свој рад, па су брисане, да их појаснимо. Правно-политички основ правила о издвајању односно стицању предмета домаћинства мање вриједности у нашем и руском праву, за разлику од германске правне традиције у којој је стасало правило о тзв. законском прелегату супружника на предметима домаћинства, мислимо да је посебан хришћански, тачније православни поглед на живот и смрт. Пошто је по тим учењима људска душа бесмртна и након физичке смрти треба да се прођу још неке степенице до Царства Небеског, на том путу велику (молитвену) помоћ умрломе дају његови најближи укућани, прије свега брачни друг („Зато ће човјек оставити оца и мајку своју, и прионуће к жени својој, и биће двоје једна плот.“ – Пост. 2, 24), његови потомци („Рађајте се и множите се, и напуните земљу, и владајте њом.“ – Пост. 1, 28), али и родитељи („Поштуј оца свога и матер своју да ти добро буде и да дуго поживиш на земљи.“). Зато овим лицима, ако су живјела у заједничком домаћинству са оставиоцем, по сили закона у тренутку смрти треба да припадну предмети домаћинства мање вриједности који служе њиховим свакодневним потребама. Сјећање на оставиоца у тим тренуцима треба да буде врло живо и са захвалности

умијевања именује се ријечју ‘јазик’. Исто тако, и орган којим се произносе гласови из уста назива се ‘јазик’, а и читав народ који говори истим језиком, назива се ‘јазик’ – јер један народ битно одређује и издваја од осталих народа управо језик којим говори.“ – Вид. Јеромонах Серафим (Глигић), *Макарије*, Дабар, Добрун 2012, 77.

¹⁰⁰ „У почетку бјеше Слово.“ (Јов. 1, 1). Да не би слово остало мртво на папиру, треба промијенити почетак, уводне одредбе законâ о наслеђивању свих држава насталих насилном сецесијом од Југославије. Тиме би се разријешиле све недоумице око правне природе ове установе. Између осталог, тада не би било спорно да ли ће се узвикнути анаксиос или аксиос (грч. Ἀξιός — „достојан“, мислимо на недостојност за наслеђивање, нап. аутора), да ли разбаштињење ускрађује баштиницима ово право (мислимо на искључење и лишење права на нужни дио, нап. аутора), да ли једно „нећу“ ставља бројку два на себе (мислимо на негативну насљедну изјаву, нап. аутора). Све и док се то не деси у свим нареченим правним порецима, мислимо да се не могу порећи правномислећи разлози зашто и сада треба чинити толмаченије у духу паранасљедне, а не насљедне природе овог права. Вид. Д. Теранић, (2021a), 338–345.

према њему, а то се најлакше чини у окружењу у коме је живљено са њим. Стога ово право не треба да буде условљено било каквим насљедноправним претпоставкама, нити га треба ширити мимо оних који су у јакој духовној вези са оставиоцем, уз мноштво међусобних животних и заживотних права и дужности. Зато оно не треба да припада ни лицу са којим оставилац из неких разлога очито није желио да ступи у брак.

Осим ових духовних разлога, који ће многим звучати сулудо (онда је сулудо и питање на попису на које је у Србији и Републици Српској огромна већина одговорила да су православни), можемо додати мноштво материјалистичких разлога. Па да кренемо: Зашто не укинемо један од два израза, брак или ванбрачна заједница, ако већ желимо да их потпуно правно изједначимо? Пошто су се покушаји потпуног законског изједначења ових заједница на пољу насљедног и породичног права, како на националном, тако и на међународном нивоу, показали поприлично неуспјешни и недоречени јер изазивају спорења, зар није лакше да се ванбрачни супружници вјенчају и тиме лакше дођу до жељених права и дужности? Ако пак не желе да се вјенчају, зашто то не желе? Уколико их је страх спора око правних посљедица престанка брака, подсјетићемо их да ће свакако завршити пред судом буду ли се спорили око заједничке имовине или повјеравања малолетног дјетета на чување, васпитавање и издржавање, били или не били у браку, а сам судски поступак за развод брака осим плаћене судске таксе и адвокатске тарифе није ништа скупљи од раскида ванбрачне заједнице. Уколико пак неко предлаже да ванбрачним супружницима треба признати иста права и дужности као брачним ако се региструју у неком регистру сличном брачном, није нам јасно која је онда разлика у односу на брак, који потпис мање или више у мањој или већој просторији? Ако све исто треба зајамчити и онима који не желе и не морају чак ни да се потпишу, хајдемо онда на пољу насљедног права да укинемо обавезу оставиоцевог потписивања и учешћа свједока код различитих облика завјештања, уговора ових и оних, свакако нема оставиоца о чијој имовини и заоставштини је ријеч па њега нико ништа и не треба да пита. На начела законитости, правне сигурности, аутономије воље, савјесности и поштења и многа друга, хајде да почнемо гледати много савременије, без оптерећујућих традиционалистичких погледа.

Све ово можемо да учинимо, али подсјетићемо како је за посљедњих руских и српских стотињак година, и не само наших, много шта се промијенило. Тако је 1918. година (Декрет об отмене наследования) дошла у 1922. годину (Гражданский кодекс РСФСР), па ова у 1926. годину (Декрети ВЦИК и СНК), да би преко 1964. године (новог грађанског законика РСФСР) стигла потпуно нова 1994. година (Гражданский ко-

декс Российской Федерации). Милошу Црњанском прије непун вијек нису вјеровали да ће ово да се деси!

ЛИСТА РЕФЕРЕНЦИ

Библиографске референце

1. Антић, Оливер, Балиновац, Зоран, *Коментар Закона о наслеђивању*, Београд 1996;
2. Благојевић, Борислав, *Наследно право*, Научна књига, Београд 1960;
3. Буковац Пувача, Маја, Винклер, Сандра, „Насљедноправни учинци изванбрачних заједница и неформалних животних партнерстава“, *Зборник радова Актуелна проблематика породичноправне теорије и праксе*, Девети међународни научни скуп Дани породичног права, Правни факултет Универзитета „Демал Биједић“ у Мостару, Мостар 2021;
4. Видић Трнинић, Јелена, „Ванбрачни партнер као законски наследник у савременим правима Европе“, *Зборник радова Правног факултета у Нишу* 68/2014;
5. Видић Трнинић, Јелена, „Уговор о уступању и расподели имовине за живота – теоријски и практични аспекти“, *Двадесет година Закона о наслеђивању Србије* (ур. Н. Стојановић, Н. Крстић), Ниш 2016;
6. Видовић, Жарко, *Историја и вера*, Светигора, Цетиње 2008;
7. Ђокић, Ивана В., *Наследноправна сингуларна сукцесија на основу закона*, докторска дисертација одбрањена на Правном факултету Универзитета у Нишу, Ниш 2020;
8. Ђорђевић, Владислав, Сворцан, Слободан, *Наследно право*, Краљево 1997;
9. Ђурђевић, Дејан, *Институције наследног права*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд 2018;
10. Ђурђевић, Дејан, *Основи наследног права Црне Горе*, Подгорица 2010;
11. Ђурђић-Милошевић, Тамара, *Ограничење слободе завештајних располагања*, докторска дисертација одбрањена на Правном факултету Универзитета у Крагујевцу, Крагујевац 2018;
12. Жнидаршич Скубиц, Викторија, „Насљеђивање у браку и изванбрачним заједницама“, *Годишњак Академије правних знаности Хрватске*, Посебни број, Загреб 2017;
13. Јанић, Љубица, „Право законског наслеђивања супружника, ванбрачних партнера, и партнера из истополних заједница у српском праву де леге лата и де леге ференда“, *Двадесет година Закона о наслеђивању Србије* (ур. Н. Стојановић, Н. Крстић), Ниш 2016;
14. Јеромонах Серафим (Глигић), *Макарје*, Дабар, Добрун 2012;
15. Јовић Прлаиновић, Олга, „Брак и сродство у домену законског наслеђивања“, *Двадесет година Закона о наслеђивању Србије* (ур. Н. Стојановић, Н. Крстић), Ниш 2016;

16. Катана, Љупка Ж., „Утицај православља на државну политику: пример Србије Немањића и Русије Романових“, *Политичка ревија* 2/2019;
17. Креч, Милан, Павић, Ђуро, *Коментар Закона о наслеђивању*, Загреб 1964;
18. Крешић, Борис, Омердић, Џенета, „Изједначавање права ванбрачних и брачних партнера – анализа пресуде уставног суда Босне и Херцеговине“, *Зборник радова Имовинскоправни аспекти породичних односа*, Шести међународни научни скуп Дани породичног права, Правни факултет Универзитета „Џемал Биједић“ у Мостару, Мостар 2018;
19. Крстић, Новак, *Уговор о уступању и расподели имовине за живота*, Правни факултет Универзитета у Нишу, Ниш 2021;
20. Ленин, Владјимир Ильич Уљјанов, *Полное собрание сочинений*, том 44, Москва 1970;
21. Луцић, Наташа, Дуић, Дуња, Мухвић, Давор, „Изванбрачна заједница: анализа међународних и еуропских норми у сврху стварања националних стандарда“, *Зборник радова Правног факултета у Нишу* 86/2020;
22. Марковић, Славко, „Наслеђивање предмета домаћинства у светлу концепције о минимуму егзистенције“, *Зборник радова Правно-економског факултета у Нишу* 8/1969;
23. Милаш, Никодим, *Православно црквено право*, Мостар 1902, фототипско издање, Београд–Шибеник 2004;
24. Мирковић, Зоран С., „Рад Живојина Перића на кодификовању Грађанског законика међуратне Југославије“, *Анали Правног факултета у Београду* 1/2021;
25. Митић, Михајло, „Неколико напомена у вези са Законом о наслеђивању“, *Правни живот* 3/1956;
26. Мицковик, Дејан, Ристов, Ангел, *Наследно право*, Скопје 2020;
27. Новаковић, Стојан, „Средњовековна Србија и Римско право“, *Архив за правне и друштвене науке, књига прва* 3/1906;
28. Павковић, Јошко, „М. М. Сперански и кодификација руског права у 19. стољећу“, *Зборник радова Аустријски грађански законик (1811–2010)*, Тузла 2014;
29. Панов, Слободан И., „Однос полова и васпитање“, *Права дјетета и равноправност полова – између нормативног и стварног* (ур. Г. Марковић), Источно Сарајево 2012;
30. Панов, Слободан И., *Породично право*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд 2010;
31. Петрушић, Невена, „Нова концепција стицања својине на предметима домаћинства“, *Зборник радова Правног факултета у Нишу* 36–37/1996–1997;
32. Прица, Милош, „Однос Закона о општем управном поступку и других закона у правном поретку Републике Србије“, *Зборник радова Изазови правном систему*, Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву, Источно Сарајево 2021;

33. Радић, Дарко, „Брак – између очувања интегритета и владавине индивидуалних слобода“, *Зборник радова Актуелна проблематика породичноправне теорије и праксе*, Девети међународни научни скуп Дани породичног права, Правни факултет Универзитета „Џемал Биједић“ у Мостару, Мостар 2021;
34. Радовчић, Весна, „Покушај кодификације грађанског права у старој Југославији (Предоснова грађанског законика за Краљевину Југославију)“, *Радови Завода за хрватску повијест Филозофскога факултета Свеучилишта у Загребу* 1/1975;
35. Сворцан, Слободан, „Наследна права ванбрачног партнера“, *Двадесет година Закона о наслеђивању Србије* (ур. Н. Стојановић, Н. Крстић), Ниш 2016;
36. Сворцан, Слободан, „Стицање предмета домаћинства“, *Правни живот* 10/2005, II том;
37. Софтић Каденић, Дарија, „Ново наследно право у ентитетима Босне и Херцеговине *de lege lata* и *de lege ferenda*“, *Нова правна ревија* 2/2011;
38. Станојевић, Обрад, „Скица Михаила Константиновића“, *Анали Правног факултета у Београду* 3/1978;
39. Стојановић, Наташа, „Правни режим стицања предмета домаћинства“, *Правни живот* 10/2004, II том;
40. Стојановић, Наташа, Крстић, Новак, „Нека запажања о законском и нужном наслеђивању у Републици Србији *de lege lata* и *de lege ferenda*“, *Зборник радова Актуелна питања грађанске кодификације*, Правни факултет у Нишу, Ниш 2008;
41. Стојановић, Наташа, *Наследно право*, Ниш 2022;
42. Ђеранић, Димитрије, „Закон о наслеђивању СР БиХ у свјетлу доношења новог закона о наслеђивању“, *Зборник Правног факултета у Источном Сарајеву* 3/2007;
43. Ђеранић, Димитрије, „Криза брака“, *Зборник радова са Међународног научног скупа Правни систем и друштвена криза*, прва свеска, Правни факултет Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, Косовска Митровица 2011;
44. Ђеранић, Димитрије, „Правна природа права на издвајање односно стицање предмета домаћинства мање вриједности“, *Зборник радова 34. Сусрета Копаоничке школе природног права Слободан Перовић, Том II, Међународна научна конференција „Примена права и правна сигурност“*, Копаоничка школа природног права – Слободан Перовић, Београд 2021;
45. Ђеранић, Димитрије, „Стицање предмета домаћинства и грађанско сродство“, *Зборник радова Изазови правном систему*, Том 2, Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву, Источно Сарајево 2021;
46. Ђеранић, Димитрије, Ивановић Свјетлана, „Наслеђивање ауторског права у Републици Српској“, *Годишњак Правног факултета у Источном Сарајеву* 1/2017.

47. Перанић, Димитрије, *Насљедноправне посљедице усвојења*, Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву, Источно Сарајево 2020;
48. Финжгар, Алојзиј, *Дедно право Југославије*, Правна факултета Универзе в Љубљани, Љубљана 1962;
49. Хлача, Ненад, „Еуропеизација хрватскога приватног права – успоредба с грађанским кодификацијама постсоцијалистичких земаља“, *Годишњак Академије правних знаности Хрватске* 1/2017;
50. Храбар, Дубравка, „Посвојење на размеђи интереса посвојитеља и посвојеника“, *Зборник Правног факултета у Загребу* 5/2008;
51. Чворовић, Зоран, *Право и православље*, *Catena mundi*, Београд 2014;
52. Шершеневич, Габриэль Феликсович, *Учебник русског грађанског права*, Москва 1911.

Правни прописи

1. Брачна правила Српске православне цркве, објављена први пут у „Гласнику“, службеном листу Српске православне патријаршије од 7. септембра [25. августа] 1933. године, бр. 34-35;
2. Грађански кодекс РСФСР 1922 г., <http://museumreforms.ru/node/13715>;
3. Декрет ВЦИК и СНК о расторженију брака, <http://www.hist.msu.ru/ER/Etext/DEKRET/17-12-16.htm>;
4. Декрет о грађанском браку, о детях и о ведении книг актов состояния, <http://istmat.info/node/28231>;
5. Декрет об отмене наследования, <http://www.hist.msu.ru/ER/Etext/DEKRET/18-04-27.htm>;
6. Закон за наслеђувањето, *Службен весник на Р. Македонија*, бр. 47/96;
7. Закон за семејството – ПЗ Македоније, *Службен весник на Р. Македонија*, бр. 80/92, 9/96, 38/04, 33/06, 84/08, 67/10, 156/10, 39/12, 44/12, 38/14, 115/14, 104/15 и 53/21;
8. Закон о дедовању – ЗОН Словеније, *Урадни лист СР Словеније*, бр. 15/76 и 23/78 и *Урадни лист Р. Словеније*, бр. 13/94 – ЗН, 40/94 – одл. УС, 117/00 – одл. УС, 67/01, 83/01 – ОЗ, 31/13 – одл. УС и 63/16;
9. Закон о наслеђивању, *Службени гласник Р. Србије*, бр. 46/95, 101/03 – одлука УС и 6/15;
10. Закон о наслеђивању, *Службени гласник СР Србије*, бр. 52/74 и 1/80;
11. Закон о наслеђивању, *Службени лист ФНРЈ*, бр. 20/55, и *Службени лист СФРЈ*, бр. 12/65 и 47/65;
12. Закон о наслеђивању Брчко Дистрикта БиХ, *Службени гласник БД БиХ*, бр. 36/17;
13. Закон о наслеђивању у Федерацији БиХ, *Службене новине ФБиХ*, бр. 80/14 и 32/19 – одлука УС;
14. Закон о наслеђивању, *Народне новине Р. Хрватске*, бр. 48/03, 163/03, 35/05, 127/13, 33/15 и 14/19;

15. Закон о наслеђивању, *Службени гласник Р. Српске*, бр. 1/09, 55/09 – испр., 91/16, 28/19 – одлука УС и 82/19;
16. Закон о наслеђивању, *Службени лист СР БиХ*, бр. 22/73, 22/75, 38/78, 7/80 – пречишћени текст, и 15/80 – исправка;
17. Закон о наслеђивању, *Службени лист Црне Горе*, бр. 74/08 и 75/17 – одлука УС;
18. Закон о особном имену, *Народне новине Р. Хрватске*, бр. 118/12, 70/17 и 98/19;
19. Закон о ратификацији Споразума о успостављању специјалних паралелних односа између Савезне Републике Југославије и Републике Српске, *Службени гласник Р. Српске*, бр. 26/01;
20. Закон о ратификацији Споразума о успостављању специјалних паралелних односа између Републике Српске и Републике Србије, *Службени гласник Р. Српске*, бр. 60/07;
21. Закон о спремембах ин дополнитвах Закона о дедовању, *Урадни лист Р. Словеније*, бр. 63/16;
22. Обитељски закон, *Народне новине Р. Хрватске*, бр. 103/15 и 98/19;
23. Опћи порезни закон, *Народне новине Р. Хрватске*, бр. 115/16, 106/18, 121/19, 32/20 и 42/20;
24. Породични закон, *Службени гласник БД БиХ*, бр. 23/07;
25. Породични закон, *Службени гласник Р. Српске*, бр. 54/02, 41/08, 63/04 и 56/19 – одлука УС;
26. Породични закон, *Службене новине ФБиХ*, бр. 35/05, 41/05 - испр., 31/14 и 32/19 - одлука УС;
27. Породични закон, *Службени гласник Р. Србије*, бр. 18/05, 72/11 – др. закон и 6/15;
28. Преднацрт грађанског законика Србије, Књига пета, Наслеђивање, 2019;
29. Тезе за предпројекат Закона о наслеђивању, *Архив за правне и друштвене науке* 3/1947;
30. Устав Републике Србије, *Службени гласник Р. Србије*, бр. 98/06.

Associate Professor Dimitrije Čeranić, LL.D.

Faculty of Law, University of East Sarajevo

ON THE RIGHT TO SEPARATE OR ACQUIRE HOUSEHOLD OBJECTS OF LESSER VALUE AND ON NONMARITAL UNION

Summary

The aim of the paper is to examine relationship between legal norms governing acquisition or separation of household objects of lesser value and relationship between legal effects of registering a nonmarital union. Is nonmarital partner entitled to acquire or separate such objects according to positive law? Should they be given such rights? In finding answers to these questions the author examines legal solutions provided by the legislation of the countries of former Yugoslavia and legal and theoretical perspectives on this issue. The methodology employed are historical, comparative, socio-legal and normative. Findings show that some of the jurisdictions examined in the research entitle nonmarital partner to acquire such objects, while in others such right is rather contentious. With regard to the issue of granting nonmarital partners said rights, the author expresses certain doubts, pointing to the arguments for and against such a decision. In either case, the issue of granting nonmarital partners right to acquire household objects of lesser value should be regulated more precisely by the inheritance legislation.

Key words: *The right to separate or acquire household objects of lesser value; Nonmarital union.*